

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО ПИСЬМА В КОЛЕДЖАХ

О. Ю. Гальченко

Запорізький національний університет

У статті описано модель навчання студентів спеціальності “Туристичне обслуговування” професійно орієнтованого англomовного письма та шляхи реалізації моделі на заняттях з дисципліни “Іноземна мова за професійним спрямуванням” за такими параметрами: навчальні модулі, змістовні модулі, етапи навчання, кількість годин, методи та прийоми, вправи. Описано поетапну реалізацію моделі навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Ключові слова: професійно орієнтоване англomовне письмо, модель навчання, навчальний модуль, змістовний модуль.

О. Ю. Гальченко. Модель обучения будущих менеджеров туризма профессионально ориентированному англоязычному письму в колледжах. В статье описана модель обучения студентов специальности “Туристическое обслуживание” профессионально ориентированному англоязычному письму и пути реализации модели на занятиях по дисциплине “Иностранный язык для профессиональных целей” по таким параметрам: учебные модули, этапы обучения, количество часов, методы и приемы, упражнения. Описана поэтапная реализация модели учебного процесса в условиях кредитно-модульной системы обучения.

Ключевые слова: профессионально ориентированное англоязычное письмо, модель обучения, учебный модуль, содержательный модуль.

O. Gal'chenko. A model of teaching students “Tour Service” professionally oriented English language writing. The article describes a model of teaching students of “Tour Service” professionally oriented English language writing and ways to implement such a model in the teaching process of colleges according to parameters: training modules, stages of training, number of hours, methods and techniques, exercises. The gradual implementation of the model of the educational process in the terms of credit-modular system of training is described.

Key words: professionally oriented English language writing, teaching model, training module, content unit.

Однією з умов ефективного оволодіння професійно орієнтованим англomовним письмом майбутніми менеджерами туризму є створення чіткої моделі організації навчального процесу, що має стати індивідуальною інтерпретацією викладачем методу навчання відповідно до конкретних цілей і умов. Під **моделлю** ми, слідом за О. Б. Тарнопольським та Н. П. Волковою, розуміємо “схематизоване подання усіх педагогічних заходів, що забезпечують ефективність і результативність цього процесу” [1, с. 10].

У сучасному навчальному процесі мають місце суперечності між вимогами до рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх менеджерів туризму і недосконалою моделлю формування їхньої комунікативної компетентності; між теоретичними розробками проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів туризму і відсутністю технологій їх реалізації, що і зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Створенню моделей навчання іноземних мов присвячені праці багатьох методистів. Розроблено моделі навчання писемного мовлення у мовних вищих навчальних закладах (Борецька Г. Е., Васильєва Е. В., Кривчикова Г. Ф.); обґрунтовано моделі навчання професійно спрямованого письма для студентів немовних ВНЗ (Метьолкіна М. М., Корж Т. М., Зінукова Н. В.) та модель взаємопов'язаного навчання монологічного мовлення та письма (Кукса Б. В.). Незважаючи на наявність досліджень, присвячених моделюванню процесу формування компетентності в іншомовному письмі, проблема розробки моделі навчання професійно орієнтованого англомовного письма майбутніх менеджерів туризму в коледжах залишається невирішеною.

Метою даної статті є теоретичне обґрунтування моделі навчання професійно орієнтованого англомовного письма студентів 2 курсу спеціальності 5.14010301 “Туристичне обслуговування” в коледжах.

Зазначимо, що будь-яка методична модель має створюватися з урахуванням певних принципів. Розроблена нами модель ґрунтується на принципах циклічності, системності, професійної спрямованості, поетапності навчання.

Принцип циклічності передбачає, що навчальна мовленнєва діяльність проходить за певною тематикою та здійснюється протягом визначеної кількості практичних аудиторних і самостійних занять.

Принцип системності реалізується з допомогою розробленої системи вправ, які спрямовані на оволодіння вміннями і навичками професійно орієнтованого англомовного письма (далі – ПОАМП). Відповідно до принципу професійної спрямованості ця модель сприятиме оволодінню майбутніми менеджерами туризму ПОАМП за обраним фахом.

Принцип професійної спрямованості є у нашому дослідженні ключовим. На думку Н. В. Зінукової, яку ми цілком підтримуємо, для досягнення необхідного рівня сформованості готовності до ділового іншомовного спілкування слід організувати таке навчання, що забезпечило б перехід від навчальної діяльності до професійної із відповідною зміною мотивів, потреб, мети, дій, засобів та результатів [4, с. 124]. Виходячи з цього, ми пропонуємо таку модель навчання, яка максимально імітує типові комунікативні ситуації професійно орієнтованого писемного спілкування у майбутній професійній діяльності студентів.

Під час розробки моделі ми спиралися на трирівневу модель оволодіння іншомовним спілкуванням. Відповідно оволодіння вміннями відбувається в три етапи: ознайомлення з новим навчальним матеріалом → тренування у спілкуванні → практика у спілкуванні [6, с. 135]. Згідно з принципом поетапності навчання описаний механізм процесу набуття вмінь і навичок професійно орієнтованого англомовного письма дає нам підстави виділити **три відповідні етапи навчання**: I – рецептивний етап, ознайомлення з новим навчальним матеріалом (Pre-Writing), II – репродуктивно-продуктивний етап, тренування у спілкуванні (Writing), III – продуктивний етап, практика спілкування (Post-Writing).

У зв'язку з прямуванням України до загальноєвропейського освітнього простору розроблена нами модель навчання ПОАМП реалізується у контексті кредитно-модульної системи навчання та модульно-рейтингової системи оцінювання.

Експериментальна перевірка запропонованої методики здійснювалася на базі Економіко-правничого коледжу Запорізького національного університету, тому наведені далі часові розрахунки узгоджуються з Робочою програмою навчальної дисципліни “Іноземна мова за професійним спрямуванням (англійська)” для студентів спеціальності “Туристичне обслуговування”. Відповідно до розподілу часу у вказаному документі навчальне навантаження студента з вивчення зазначеної дисципліни впродовж першого семестру складає 130 годин роботи (68 годин аудиторної роботи, 30 годин позааудиторної роботи, 32 години індивідуальної роботи). Отже, за вказаним документом співвідношення аудиторної та позааудиторної роботи складає приблизно 2:1.

Розроблена нами модель представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Модель навчання майбутніх менеджерів туризму професійно орієнтованого англomовного письма, що впроваджується в курсі АМПС у першому семестрі другого навчального року коледжу

№ навчального модуля	Змістовні модулі		К-сть годин в ЗМ, на яких проводиться підготовка по ПОАМП (всього)				Кількість годин на кожному етапі			Методи/прийоми	Вправи	
	№	Назва	загальна	аудиторних	позааудиторних	індивідуальних	Етап	К-сть годин				
								ауд.	позаауд.			індивід.
1	1	Презентація туристичної фірми	11	8	3	3	Pre-writing Writing Post-Writing	2 4 2	1 1 1	1 1 1	Демонстрація Дискусія Ділова гра Презентація Мовний портфель	Рецептивні вправи Вправи на трансформацію мовного зразка Вправи на підстановку Вправи на розширення Відповіді на запитання до малюнка, фото Вправи на опис фото
	2	Створення рекламних проспектів-буклетів	9	6	3	3	Pre-writing Writing Post-Writing	2 2 2	1 1 1	1 1 1	Демонстрація Інструктаж Репродукція Проект Мовний портфель	Рецептивні вправи Вправи на підстановку Вправи на розширення Тренінг з реклами Створення буклета за схемою
	3	Форми ввічливості. Форми висловлювання подяки та прохання	9	6	3	3	Pre-writing Writing Post-Writing	2 2 2	1 1 1	1 1 1	Дискусія Реферування Інтерв'ю Case-study	Вправи на запитання-відповіді з частковою зміною речення Вправи на підстановку Вправи на розширення Написання ділового листа за планом
	4	Вираження погодження та відмови	9	6	3	3	Pre-writing Writing Post-Writing	2 2 2	1 1 1	1 1 1	Дискусія Ілюстрація Реферування Case-study	Вправи на запитання-відповіді з частковою зміною речення Вправи на підстановку Вправи на розширення Написання ділового листа за планом
	5	Мовленнєвий етикет	11	8	3	4	Pre-writing Writing Post-Writing	2 4 2	1 1 1	1 1 2	Диспут Реферування Інтерв'ю Вебінар Мовний портфель	Вправи на підстановку Вправи на доповнення діалогу та листа поданими кліше Вправи на написання листа за планом

Продовження табл. 1

2	6	Транспортна система України.	9	6	3	3	Pre-writing Writing Post-Writing	2 2 2	1 1 1	1 1 1	Дискусія Ілюстрація Реферування Конспектування Case-study	Диктант Відповіді на запитання до тексту Вправи на написання резюме до тексту Опис маршруту на карті, схемі
	7	Туристичні центри України, Велико-британії, Франції, Німеччини	9	6	3	3	Pre-writing Writing Post-Writing	2 2 2	1 1 1	1 1 1	Диспут Презентація Реферування Ділова гра	Відповіді на запитання щодо змісту тексту Створення презентації з фото тур. центрів Опис слайдів презентації Написання опису туру за планом
	8	Визначні музеї країн, мови яких вивчаються	9	6	3	3	Pre-writing Writing Post-Writing	2 2 2	1 1 1	1 1 1	Ілюстрація Реферування Презентація Проект	Відповіді на запитання щодо змісту тексту Створення презентації з фото тур. центрів Опис слайдів презентації Написання тексту екскурсії до музею за планом
	9	Заочні мандрівки туристичними центрами України	11	8	3	3	Pre-writing Writing Post-Writing	2 4 2	1 1 1	1 1 1	Диспут Мозковий штурм Case-study Проект	Визначення тур. центрів України Визначення плану мандрівки Тренінг зі створення тексту екскурсії Вправи на добір відповідних мовних засобів Створення тексту екскурсії одним із тур. центрів України
	10	Професійне ділове мовлення	11	8	3	4	Pre-writing Writing Post-Writing	2 4 2	1 1 1	1 1 2	Case-study Реферування Вебінар Мовний портфель Ділова гра	Форматування тексту угоди Реферування Редагування тексту угоди Доповнення тексту Створення угоди на основі case-study
			130	68	30	32		68	30	32		

Представлена модель розрахована на один семестр і відповідно до кредитно-модульної системи навчання включає 2 **навчальні модулі**. Під навчальним модулем ми розуміємо основну структурну одиницю організації навчального процесу.

Освітньо-професійною програмою напряму підготовки “Туристичне обслуговування” передбачено вивчення десяти **змістових модулів** в дисципліні “Іноземна мова за професійним спрямуванням”. Тому розроблена модель передбачає 10 змістових модулів (5 у першому навчальному модулі та 5 у другому). Змістовий модуль розпочинається введенням нової інформації й нової теми, далі відбувається безпосередньо тренування та практика писемного

мовлення. Завершується змістовий модуль повторенням, закріпленням засвоєного матеріалу і його контролем. Розподіл годин між модулями не однаковий, що пояснюється відмінностями в обсязі навчального матеріалу по модулях.

Специфіка професії фахівця в галузі туризму, яка полягає в необхідності досягнення високого рівня іншомовної комунікативної компетентності, вимагає особливої уваги до формування та вдосконалення мовленнєвих навичок. Цим обумовлюється важливість етапу тренування у спілкуванні, що знайшло своє втілення у домінуванні кількості вправ цього етапу та часових витрат на їх виконання порівняно з іншими етапами. Саме тому у кожному змістовому модулі на рецептивний та продуктивний етапи відводиться однакова кількість часу (1 заняття, 2 години аудиторного часу, 20 хвилин безпосередньої роботи над писемним мовленням), а на репродуктивно-продуктивний в окремих змістових модулях передбачено більше часу (2 заняття, 4 години аудиторного часу, 40 хвилин роботи над писемним мовленням), що зумовлено необхідністю опрацювання більшого обсягу навчального матеріалу.

Ураховуючи те, що **методи і прийоми роботи** мають бути різноманітними, ми обирали їх індивідуально до кожного змістового модуля. Серед них: демонстрація, дискусія, ділова гра, презентація, інструктаж, репродукція, проєкт, мовний портфель, реферування, конспектування, інтерв'ю, case-study, диспут, вебінар, ілюстрація, мозковий штурм.

При ознайомленні студентів зі зразками текстів того чи іншого жанру (діловий лист, рекламний проспект-буклет та ін.) ми застосовували демонстрацію та ілюстрацію. Далі в групі проводилася дискусія або диспут з обговоренням композиційних особливостей текстів, їх оформлення.

Незамінними у вивченні іноземних мов за професійним спрямуванням в коледжах є ділові та рольові ігри, що стимулюють студентів до спілкування іноземною мовою у ситуаціях, наближених до їхньої майбутньої професійної діяльності. Рольові ігри дають студентам можливість виявити свою індивідуальність в процесі спілкування [7, с. 7]. Розподіл ролей дає змогу викладачу пристосувати гру до особливостей групи, враховуючи рівень кожного студента та його психологічні особливості.

При опрацюванні окремих змістових модулів (наприклад, ЗМ №3 “Форми ввічливості. Форми висловлювання подяки та прохання”, ЗМ №4 “Вираження погодження та відмови”, ЗМ №6 “Транспортна система України”, ЗМ №9 “Заочні мандрівки туристичними центрами України”, ЗМ №10 “Професійне ділове мовлення”) проводиться обговорення case-study, пов'язаних з ситуаціями професійної діяльності фахівців туристичної галузі. Робота з кейсами, як і робота з презентаціями, організовується відповідно до вимог, які висуваються до опрацювання і використання кейсів у навчанні іноземних мов за професійним спрямуванням [1; 10; 11, с. 57–60; 12, с. 280].

Однією з інноваційних технологій навчання, що застосовується у запропонованій моделі, є вебінар. Під вебінаром ми, слідом за Н. В. Морзе та О. В. Ігнатенко, розуміємо інформаційно-комунікаційну технологію навчання, яка забезпечує проведення інтерактивних дистанційних занять у віртуальному електронному середовищі для спільного навчання студентів [5, с. 10]. Ми пропонуємо використовувати вебінар орієнтовані платформи саме для формування вмінь і навичок писемного мовлення, оскільки формат вебінару відкриває можливості для презентацій та демонстрацій файлів різних типів і передбачає зворотний зв'язок у вигляді текстового чату. Це спонукає студентів до писемного спілкування в реальному часі та дає змогу викладачу безпосередньо спостерігати за процесом породження висловлювання. Беззаперечною перевагою вебінарів є також можливість проведення онлайн-тестування з негайним відображенням результатів, що робить контроль прозорим та зрозумілим. Для викладача такий “експрес-контроль” є незамінним на рецептивному етапі, коли важливим є моніторинг розуміння побаченого/прочитаного.

На етапі **Pre-Writing** (заняття 1) викладач пропонує студентам ситуацію, навколо якої проходитиме навчання протягом навчального модуля, наприклад: “Презентація туристичної фірми”. Цей етап є рецептивним, студенти ознайомлюються зі зразками презентацій та їх логіко-композиційними особливостями. Ознайомлення з новим матеріалом може проходити у формі демонстрації та подальшої дискусії змісту побаченого або диспуту. Під час диспуту студенти можуть визначити необхідні компоненти змісту презентації, визначити її оформлення, обговорити переваги та недоліки презентацій-зразків. Після цього студенти виконують умовно-комунікативні, рецептивні вправи з частковим або повним керуванням.

На етапі **Writing (заняття 2)** студенти тренуються у спілкуванні, а отже, виконують вправи, метою яких є формування навичок і вмінь професійно орієнтованого писемного мовлення. З цією метою пропонуються умовно-комунікативні, рецептивно-репродуктивні вправи, які мають частковий або мінімальний рівень керування, і перевіряються викладачем із відповідним коментарем. На аудиторному занятті студенти також мають можливість отримати коментар викладача щодо виконаних контрольних завдань та вказівки щодо подальшої самостійної навчально-пізнавальної діяльності. На цьому ж етапі студенти працюють над індивідуальним завданням (компонентом досьє мовного портфеля).

Етап **Post-Writing** (заняття 3) включає в себе лише комунікативні, продуктивні вправи – студенти створюють власні тексти того чи іншого жанру, відбувається захист мовного портфеля. Після опрацювання студентами вправ, на етапі Post-Writing викладач підводить підсумки та вітає майбутніх менеджерів туризму з успішним виступом на ярмарку туризму. Далі аудиторні заняття плануються викладачем відповідно до основної навчальної комунікативної ситуації.

Невід’ємною частиною навчального процесу на кожному етапі та наприкінці навчання є контроль сформованості рівня певних умінь студентів. У розробленій моделі передбачається поточний контроль на кожному занятті, а також рубіжний контроль у складі модульної контрольної роботи, яка проводиться після закінчення вивчення модуля.

Ураховуючи той факт, що в ході навчання англійської мови здійснюється навчання всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння й письма), то безпосередньо на навчання писемного мовлення доцільно відводити від загального часу практичних занять, тобто приблизно 20 хвилин на кожному занятті тривалістю 2 аудиторні години. Проте слід зазначити, що фрагмент навчання ПОАМП є інтегральним компонентом усіх аудиторних і позааудиторних занять та передбачає виконання студентами запропонованої нами системи вправ для навчання професійно орієнтованого англomовного письма.

Ми розраховуємо на повний обсяг годин індивідуальної роботи, оскільки вона зазвичай являє собою завдання, що виконується у письмовій формі. На думку Т. О. Пахомової та І. В. Беженар, мовний портфель може використовуватись як засіб навчання й управління навчально-пізнавальною діяльністю студента поряд з іншими основними й допоміжними засобами для аудиторної роботи і самостійної підготовки [8, с. 34]. Саме тому ми пропонуємо використовувати у якості індивідуального завдання роботу над мовним портфелем, досьє якого включає в себе створені студентами власноруч тексти.

На сьогодні більшість вчених погоджуються з тим, що позааудиторна робота має бути продовженням аудиторної роботи, є наслідком і втіленням усього попереднього вправління. Тому в аудиторії доцільно виконувати нову та найскладнішу роботу, а також роботу, спрямовану на оволодіння новими прийомами навчання. Поряд з цим безпосередньо на аудиторному занятті необхідно починати організацію позааудиторної роботи студента, що полягає не тільки у цілеспрямованому і розгорнутому поясненні домашнього завдання, а й у застосуванні окремих форм самостійної роботи на заняттях, в тому числі вправ з використанням технічних засобів, зокрема комп’ютера з доступом до мережі Інтернет. Доцільність виконання частини вправ

протягом аудиторного часу пояснюється також відсутністю спеціально виділеного пропедевтичного етапу в нашій моделі навчання. Ознайомлення з новими прийомами роботи відбувається паралельно з виконанням передбачених завданнями мовленнєвих дій. Як зазначає О. О. Москалець, відсоток абітурієнтів, які не володіють комп'ютерною технікою на достатньому рівні, зменшується з кожним роком [6]. Тому, говорячи про “нові прийоми роботи”, ми маємо на увазі не оволодіння комп'ютерною грамотністю як такою, а ознайомлення зі способами отримання допомоги під час самостійної роботи та під час проведення вебінарів.

Розглянемо шляхи практичної реалізації запропонованої моделі на прикладі вивчення змістового модуля №1 “Презентація туристичної фірми”.

На першому занятті (рецептивний етап) студенти переглядають 2–3 зразки англomовних презентацій туристичних фірм та обговорюють їх зміст, оформлення та композиційні особливості у подальшій дискусії. Викладач може легко знайти подібні презентації на сайтах зарубіжних туристичних фірм (наприклад, <http://miamitourcompany.com/>) або на спеціальних веб-ресурсах, де розміщуються комерційні презентації (наприклад, <http://www.slideshare.net/>). При вивченні цієї теми важливо звертати увагу саме на жанрові особливості англomовних презентацій у сфері туризму, а не схилитися до повторення тих питань, що розглядаються студентами на заняттях з маркетингу та інформатики.

На другому та третьому заняттях (рецептивно-репродуктивний етап) відбувається тренування у спілкуванні, а саме виконання умовно-комунікативних вправ з методичних рекомендацій з робочою назвою “English for Tourism” (змістовому модулю №1 відповідає Unit 1 “Tour Company Marketing”) [3, с. 5]. Кожний юніт методичних рекомендацій починається з тексту, що тематично співвідноситься зі змістовим модулем та самостійно опрацьовується студентами. У текстах виділено терміни сфери туризму, їх тлумачення для зручності подані в кінці методичних рекомендацій. У першому юніті методичних рекомендацій такий текст має назву “Promotion”, з нього студенти дізнаються про секрети успішної реклами та просування туристичної фірми на ринку послуг. Аудиторна робота зосереджена на рецептивно-репродуктивних вправах та діловій грі “Ярмарок туризму”, в ході якої студенти пробують себе в ролі менеджерів туристичної фірми, що готуються представити свою фірму на виставці.

На четвертому, заключному, занятті змістового модуля (продуктивний етап) студенти представляють свої презентації у ході імпрровізованої виставки. Створення презентації передбачається у рамках позааудиторної самостійної роботи – студенти готують власні презентації-слайди та пишуть рекламний текст до них. Оцінювання проходить у формі взаємоконтролю з боку одногрупників та контролю з боку викладача, при цьому студенти оцінюють здебільшого оформлення та привабливість презентації для потенційних клієнтів, а викладач оцінює мовну коректність та відповідність змісту поставлених завдань.

У якості індивідуального завдання за змістовим модулем №1 студенти готують елемент досьє мовного портфеля з відповідною назвою “Презентація туристичної фірми”, у якому складають план-схему для створення презентації, що слугуватиме своєрідною інструкцією для менеджера туристичної фірми у майбутній професійній діяльності.

Отже, розроблена нами модель ґрунтується на принципах циклічності, системності, професійної спрямованості та поетапності навчання і реалізується у контексті кредитно-модульної системи навчання та модульно-рейтингової системи оцінювання. Модель розрахована на 1 семестр 2 року навчання за спеціальністю “Туристичне обслуговування” в коледжах та включає 2 навчальні модулі та 10 змістових модулів відповідно до Освітньо-професійної програми даної спеціальності. В рамках кожного змістового модуля проходить робота за трьома етапами: 1 – рецептивний, “Pre-Writing”; 2 – рецептивно-репродуктивний, “Writing”; 3 – продуктивний, “Post-Writing”. У якості індивідуального завдання пропонуємо роботу над мовним портфелем, досьє якого передбачає створені студентами власноруч тексти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у експериментальній перевірці ефективності розробленої моделі та створенні методичних рекомендацій для викладачів іноземної мови за професійним спрямуванням студентам спеціальності “Туристичне обслуговування” в коледжах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н. П. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишах: монографія / Н. П. Волкова, О. Б. Тарнопольський; за заг. та наук. ред. О. Б. Тарнопольського. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля, 2013. – 228 с.
2. Галузинський В., Євтух М. Педагогіка: теорія та практика / В. Галузинський, М. Євтух. – К.: Вища школа, 1995. – 198 с.
3. Гальченко О. Ю. English for Tourism: Методичні рекомендації з англійської мови за проф. спрям. для студ. ОКР “молодший спеціаліст” напряму підготовки “Тур.обслуговування” / Оксана Юріївна Гальченко; Держ. вищий навч. закл. “Запорізький нац. ун-т”. – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – 48 с.
4. Зінуківа Н. В. Навчання студентів-економістів написання англійською мовою довідково-інформаційної документації: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Зінуківа Наталія Вікторівна. – К.: 2004. – 289 с.
5. Морзе Н. В., Ігнатенко О. В. Методичні особливості вебінарів як інноваційної технології навчання / Н. В. Морзе, О. В. Ігнатенко // Інформаційні технології в освіті: зб. наук. пр. – Херсон: ХДУ, 2010. – Вип. 5. – С. 31–39.
6. Москалець О. О. Навчання студентів-філологів письма англійською мовою з використанням комп’ютерних технологій: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Москалець Олена Олександрівна. – К., 2009. – 22 с.
7. Николаева С. Ю. Индивидуализация обучения иностранным языкам: Монография. – К.: Высшая школа, 1987. – 139 с.
8. Пахомова Т. О., Беженар І. В. Мовний портфель як методична інновація в системі вищої іншомовної освіти (на матеріалі навчання студентів-філологів англійського писемного мовлення): [монографія] / Пахомова Т. О., Беженар І. В. – 2-ге вид., доповнене. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. – 167 с.
9. Склярєнко Н. К. Типологія вправ в інтенсивному навчанні // Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методики викладання іноземних мов. – Збірник наукових праць. – К., 1992. – С. 9–14.
10. Тарнопольський О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою / Тарнопольський О. Б., Кожушко С. П. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 288 с.
11. Frendo E. How to teach Business English. – Harlow, Essex: Pearson Education Limited, 2005. – 162 p.
12. Goddard R.J. Teaching English for international business. – Sandy, Bedfordshire: Authors On Line, 2007. – 510 p.